
Dění na UK v době pražského jara

Na konci února 1968 založili studenti na Filozofické fakultě UK samosprávnou organizaci nazvanou Akademická rada studentů, která převzala funkce fakultního výboru Československého svazu mládeže a byla tak vnímána i vedením fakulty. Po vzoru filozofické fakulty vznikaly nezávislé fakultní správy také na dalších fakultách. Bylo to poprvé po únoru 1948, kdy v ČSSR vznikla nezávislá studentská reprezentace stojící mimo rámec Národní fronty.

Na jaře 1968 mohl až trojnásobně větší počet pedagogů a studentů vycestovat do západní Evropy a USA na mezinárodní konference a delší studijní pobyty. Studenti sledovali cestu humanitární studentské lékařské expedice Lambaréné do Gabonu prostřednictvím časopisu Universita Karlova, jenž se tehdy šířil v nákladu neuvěřitelných 135 000 výtisků. 7. března uspořádali studenti pochod k Masarykovu hrobu do Lán.

V červnu 1968 vznikl na UK materiál nazvaný „Poslání a úkoly University Karlovy“, jehož hlavním tématem byla otázka, jak má vypadat moderní univerzita a jaký je vlastně její smysl. Dokument dokládá, jak úzce bylo tehdejší akademické dění spjato s aktuální politickou situací.

V reakci na 21. srpen 1968 a na týdenní okupaci Karolína sovětskými vojáky (budova se tehdy rekonstruovala a byla slavnostně otevřena až v listopadu) se vedení Univerzity Karlovy v čele s rektorem Oldřichem Starým obrátilo na všechny univerzity v zahraničí s prohlášením, v němž odsoudilo okupaci Československa a žádalo zahraniční univerzity o pomoc. Současně vyzvalo všechny fakulty UK, aby protestovaly stejným způsobem. Univerzita se také ohradila proti vyhrcovaným politickým útokům na své učitele, prof. Eduarda Goldstückera a Václava Černého, kteří byli východoněmeckými a sovětskými politiky označováni za kontrarevolucionáře.

28. října a 7. listopadu se v Praze konaly studentské manifestace, které byly policií rozeznány. Na jednotlivých fakultách UK vstoupili studenti 17. listopadu 1968 do generální stávky vyhlášené poté, co jim úřady znemožnily uspořádat předem ohlášený průvod Prahou. Studenti totiž chtěli, aby vláda dosáhla závazného termínu pro stažení cizích vojsk z našeho území (v říjnu byla podepsána smlouva o dočasném pobytu sovětských vojsk).

Z prohlášení Akčního výboru pražských vysokoškoláků a Svazu vysokoškolského studentstva (SVS) o rozhodnutí vstoupit do okupační stávky na podporu deseti požadavků SVS, listopad 1968: „Prohlašujeme veřejně, že krédem našich činů je výhradně humanitní myšlenka socialismu v Československé socialistické republice. Legální i nelegální nátlak vyvíjený na Československou socialistickou republiku považujeme pouze za dočasný. Nesmíme se nikdy s tolerováním velmocenské politiky vedoucí k rozdělení národů. Lidstvo musí spojit myšlenka vzájemného respektování, nikoliv psychóza strachu. Budeme-li přesvědčeni, že činy naší vlády a vedení Komunistické strany Československa nesměřují výrazně k uvedeným cílům, vystoupíme znova.“

Dramatickou situaci umocnil v lednu 1969 čin studenta FF UK Jana Palacha, jenž se na protest proti vzniklé společenské situaci upálil. Rektor UK Oldřich Starý osobně jeho pohřeb spoluorganizoval a ve smuteční řeči jeho čin označil za akt „čistého srdce a neobyčejné lásky k pravdě, svobodě a demokracii.“

Ve dnech dubnového pléna ÚV KSČ v roce 1969 zorganizovali pražští studenti (např. Zdeněk Bořil, Jaroslav Suk, Lubomír Holeček, Jaroslav Bašta, Petruška Šustrová, Michal Staša, Alexander Langer, Jan Frolík aj.) okupační stávku (21.- 23. dubna). Na protest proti závěrům jednání vrcholných představitelů KSČ studenti vypracovali Manifest pražských vysokoškoláků, v němž žádali, aby byla zachována základní lidská práva a svobody a obnovena státní suverenita.

S nástupem Gustáva Husáka k moci na jaře 1969 započaly čistky i na akademické půdě. Na podzim 1969 obdržely všechny vysoké školy od ministerstva školství přípis, že se členy vědeckých rad mohou stát pouze členové KSČ. Další novotou bylo rozhodnutí o udělení docentských a profesorských titulů bez habilitačního řízení.

Na přelomu let 1969 a 1970 byli zatčeni členové Hnutí revoluční mládeže (Petr Uhl, Jan Frolík, Egon Čierný, Sibylle Plogstedt, Petruška Šustrová, Jaroslav Suk, Vavřinec Koršič, Jaroslav Bašta) a v následném politickém procesu odsouzeni k několika letům odnětí svobody.

Celkem bylo v rámci politických prověrek na UK v letech 1970 – 1971 propuštěno 282 pracovníků, dalších 77 nuceně odešlo do důchodu a 291 zaměstnanců univerzity emigrovalo (190 z lékařských fakult). V součtu ztratila Univerzita

Karlova celkem 650 zaměstnanců, z nichž 470 bylo učitelů. Z těch nejvýznamnějších nelze nepřipomenout Jana Patočku, Ivo Treteru, Václava Černého, Karla Kosíka, Jiří Boguszaka, Petra Pitharta, Oldřicha Starého či Bohumila Seklu.

Politický a ekonomický vývoj v 70. letech vyvolal ostrou reakci zbytků demoktatické opozice sdružené kolem Charty 77. Z akademických pracovníků a studentů UK Chartu 77 podepsali Milan Balabán, Vilibald Bezdíček, Jiří Brabec, Bohumil Janát, Zdeněk Jičínský, Vladimír Kašík, Jan Křen, Milan Machovec, Zdeněk Pinc, Jiřina Šiklová, Libuše Šilhánová, Pavel Šremer a Jakub Schwarz Trojan.

Ruská anexe Krymu, válka na Ukrajině a politické snahy o vměšování do akademické sféry ukazují, jak moc jsou i po padesáti letech československé srpnové události vysoce aktuální a že je třeba naši nejen akademickou svobodu a demokracii neustále bránit, kultivovat a rozvíjet.

Autor: Luděk Svoboda

Datum: 21. srpna 2018

Použité informační zdroje: Petráň, J.: Filozofové dělají revoluci. Karolinum, Praha, 2015; archiv UK; Jakub Jareš - text věnovaný dějinám UK v letech 1945 - 1989 (dosud nepublikováno)